

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 347. 2 (043.2)

CHISILIȚA VIOLETA

**PROBLEME TEORETICE ȘI PRACTICE ALE SERVITUȚILOR
PERSONALE**

SPECIALITATEA 553.01. – DREPT PRIVAT (DREPTUL CIVIL)

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2015

Teza a fost elaborată la Catedra de Drept al Antreprenoriatului a Universității de Stat din Moldova

Conducător științific:

VOLCINSCHI Victor, doctor în drept, profesor universitar, specialitatea 553.01 – Dreptul privat

Referenți oficiali:

1. DURAC Gheorghe, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România.
2. CLIMOV Ala, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei.

Componenta Consiliului Științific Specializat la specialitatea 553.01 – Drept civil:

1. BĂIEȘU Aurel, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. BELEI Elena, **secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar
3. COJOCARU Violeta, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. BĂIEȘU Sergiu, doctor în drept, profesor universitar
5. PÎNZARI Veaceslav, doctor în drept, conferențiar universitar
6. MACOVEI Ioan, doctor în drept, profesor universitar, România

Susținerea tezei va avea loc pe data de 25 iunie 2015, la ora 10.00, în ședința Consiliului științific specializat D 30.553.01. – 02, din cadrul Universității de Stat din Moldova (mun. Chișinău, str. Alexei Mateevici nr. 60, bloc IV aud. 222).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din Moldova, la Biblioteca Națională a Republicii Moldova și pe pagina web a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (<http://www.cnaa.acad.md>).

Autoreferatul a fost expediat la 21 mai 2015.

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

Belei Elena, doctor în drept, conferențiar universitar

Conducător științific:

Volcinski Victor, doctor în drept, profesor universitar

Autor:

Chisilița Violeta

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Drepturile reale asupra bunurilor altuia, din categoria cărora fac parte drepturile de uzufruct, uz și abitație, identificate în doctrină ca servituți personale, au apărut, și s-au dezvoltat din considerentele exercitării cât mai eficiente a dreptului de proprietate privată. Statele contemporane, care la ora actuală dictează orientările de bază în economia mondială și care dispun de sisteme legislative foarte flexibile, acordă o atenție deosebită segmentului normativ al drepturilor reale, unde, în mod categoric este prezentă instituția servituților personale.

Legiuitorul autohton, la adoptarea noului Cod civil (C.civ.), reînviind instituția dreptului de proprietate privată, a considerat oportună și necesară preluarea exemplului statelor europene. Pornind de la concepția că „dreptul este un fenomen relativ, el nu poate exista decât pentru un popor dat și pentru o epocă dată, variind în funcție de loc și de timp, în decursul istoriei” [11,p.304], considerăm că realizarea unei noi investigații a problemelor ce țin de legislația Republicii Moldova în domeniu servituților personale, este necesară și chiar indispensabilă, ținând cont de ordinea publică actuală.

Accentul prezentului studiu este pus pe analiza istoricului dezvoltării instituției servituților personale, a modificărilor pe care această instituție le-a suportat, dar și mai important, ale aspectelor care au rămas neschimbate de-a lungul timpului, a doctrinei și a jurisprudenței. Ori, în opinia autorului, reglementările dreptului servituților personale urmează a fi realizate ținând cont atât de aspectele istorice ale legislației noastre, etapele pe care le-a traversat, dar și de cadrul economico-social în care ne aflăm.

Republica Moldova și-a formulat ca obiectiv strategic integrarea europeană, iar pe parcursul existenței sale ca stat independent a întreprins pași concreți pentru realizarea acestui scop. Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC), semnat la 28 noiembrie 1994, în vigoare din 1 iulie 1998, reprezintă baza juridică a relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. La 08 iulie 2014, Legea pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora [14] a fost promulgată de Președintele Republicii Moldova. Angajamentele asumate de statul nostru, în contextul integrării europene, în mod prioritar definesc, drept necesitate primordială, armonizarea legislației naționale cu cea a Uniunii Europene (art. 50 APC) [1], prin care să fie asigurat un cadru de dezvoltare durabilă a economiei și finalizare a procesului de tranziție spre economia de piață.

Ca parte integrantă a sistemului drepturilor reale, servituțile personale necesită o investigare profundă sub aspectul corespunderii cadrului normativ existent noilor necesități

economice și sociale, depistării curenților de reglementare și ajustării lor la exigențele actuale.

Importanța și actualitatea temei investigate este determinată și de insuficiența abordărilor științifice și teoretice în materia drepturilor de uzufruct, uz și abitație. Domeniul servituților personale este mai puțin cercetat în doctrina autohtonă, însă pe măsura evoluției și dezvoltării sale, acesta impune noi probleme care necesită a fi cercetate și înțelese, noi întrebări care nu și-au găsit răspuns. Acest mecanism juridic eficient și original de apropiere a bunurilor este puțin implementat și exploatat în cadrul geografic al Republicii Moldova, creându-se impresia că fenomenul servituților personale rămâne a fi o problemă neînțeleasă. Această concluzie decurge din analiza practicii judiciare a Curții Supreme de Justiție, în perioada 2004 - 2014, care în materia servituților personale a pronunțat nu mai mult de cinci decizii, ce vizează doar tangențial problema dată. De aceea se impune studierea mai profundă și complexă a acestui domeniu, abordarea teoretică și practică a drepturilor de uzufruct, uz și abitație fiind actuală și importantă.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

Problemele generate de reglementarea, aplicarea și interpretarea servituților personale nu își pierd importanța în știința dreptului civil contemporan, fapt ce se demonstrează prin prezența numeroaselor discuții, articole științifice, autohtone și din străinătate, despre instituția *iura in re aliena*, fiecare dintre ele având esența și problematica proprie, abordări care vin să rezolve problemele practice cu care s-au confruntat oamenii în diverse situații și la diferite etape.

Instituția servituților personale a fost obiect de studiu în lucrările autorilor autohtoni Victor Volcinski, Sergiu Baieș și Nicolae Roșca, Eugenia Cojocari și Liliana Dandara, Victor Palii, reflectând situația cadrului normativ autohton al servituților personale, oferind explicații convingătoare despre motivele din care legiuitorul a abordat într-un fel sau altul anumite aspecte, Aceste studii științifice valoroase nu vizează însă domenii care necesită a fi interpretate. Ca exemplu este cel ce ține de regimul de folosință al lucrurilor consumptibile care fac parte din universalitatea de bunuri transmisă în uzufruct [3, 15, 29]. Nici una dintre lucrările amintite nu supune examinării detaliat problema folosinței bunurilor cu un regim special (carierile de piatră, păduri, valori mobiliare). Este tratată foarte vag problema uzufructelor succesive și conjugate, celor constituite sub condiție suspensivă și rezolutorie, fiind amintite doar enumerativ [10, 19]. O altă problemă, insuficient abordată este cea a protecției drepturilor de uzufruct, uz și abitație, deși acest subiect este de o importanță majoră atât sub aspect legislativ cât și cel aplicativ. Reflecțiile și propunerile expuse în acest context [3] necesită în mod evident o abordare mai profundă, reieșind din conjunctura actuală. Este puțin abordată problema constituirii dreptului de uzufruct prin hotărâre judecătorească. În puținele lucrări în care se analizează situația subiecților servituților personale [8, 10], aceștia sunt descriși, în cele mai multe cazuri, ca subiecți ai

raporturilor juridice de uzufruct, uz sau abitație. Analiza doctrinei autohtone, relevă și faptul că, la ora actuală nu există o terminologie unică, aplicată în privința drepturilor de uzufruct, uz și abitație, ele fiind definite ca *dezmembrăminte ale dreptului de proprietate, drepturi reale asupra bunurilor altuia, drepturi asupra unui lucru străin sau alte drepturi reale*.

Problema dreptului de uzufruct, uz și abitație a fost abordată în lucrările autorilor români: Constantin Eraclide, Dimitrie Alexandresco, Matei Cantacuzino, C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, iar printre autorii contemporani se numără George Luțescu, Valeriu Stoica, Corneliu Bârsan, Liviu Pop, Ioan Adam, Ion Filipescu, Eugeniu Chelaru, Dumitru Viorel Mănescu, Cristina Turuianu și Corneliu Turuianu, Mona Maria Pivniceru, Georgeta Protea.

Un bogat studiu comparativ al legislație franceze, germane și ruse, cu referire la normele și lucrărilor jurisconsultilor romani, reflectând concomitent și o argumentare serioasă referitor la utilitatea și necesitate instituției servituților personale în sistemul legislativ contemporan, a fost realizat de cercetătorii ruși I.V. Sivaracșa, B.A. Antonov, I.A. Emelichina, A. G. Sirotchin.

Printre lucrările contemporane străine dedicate studiului dreptului de uzufruct urmează să le menționăm pe cele elaborate de autorii francezi D. Claeys, S. Durand, B. Laronze, A. Rabreau, A. Demarty-Meunié, R. Mortier, care pun în discuție probleme ce țin de exercitarea dreptului de vot, ca expresie a prerogativei uzufructuarului de a folosi bunul, încasarea beneficiului ca modalitate de a culege fructele, sunt abordate aspecte fiscale și financiare în materie.

Cu toate că doctrina străină este foarte voluminoasă și bogată în abordări la acest capitol, conjunctura Republicii Moldova și lipsa interesului societății civile față de reglementările în domeniu, impune cercetarea fenomenului servituților personale, ținând cont de aspectele economice, politice și sociale actuale ale statului nostru, determinarea cauzelor aplicării cu o frecvență redusă a dispozițiilor normative referitoare la drepturile subiective de uzufruct, uz și abitație, stabilirea premiselor și factorilor care vor spori implementarea cât mai rapidă și eficientă a reglementărilor referitoare la servituțiile personale.

Scopul și obiectivele tezei. În contextul descris, ne propunem drept **scop** abordarea dimensiunii juridice și sociale a fenomenului servituților personale, prin conturarea conceptului drepturilor subiective de uzufruct, uz și abitație, dezvăluirea naturii juridice ale acestora, determinarea locului și rolului servituților personale în sistemul drepturilor reale, determinarea corespunderii cadrului normativ existent exigențelor actuale ale societății, formularea posibilelor soluții pentru înlăturarea lacunelor existente. Vom încerca să realizăm un studiu teoretico-practic, sistematizat și detaliat, axat pe probleme ce rezultă din interpretarea și aplicarea normelor juridice referitoare la servituțiile personale.

Îndeplinirea reușită a scopului fixat, realizarea unui studiu complex al fenomenului juridic - servituțiile personale, poate fi atinsă prin analiza anumitor etape de cercetare și soluționare a unor **obiective** care presupun: studierea în retrospectivă a problemei apariției, evoluției și dezvoltării servituțiilor personale; determinarea interesului științific față de fenomenul servituțiilor personale la diverse etape de dezvoltare (antic, medieval, modern și contemporan) prin cercetarea abordărilor doctrinare și a practicii corespunzătoare; identificarea caracterelor comune și deosebiriilor instituțiilor date în funcție de spațiul istorico-geografic; dezvăluirea esenței drepturilor subiective de uzufruct, uz și abitație prin elucidarea elementelor definitorii, prin formularea noțiunii lor, a caracterelor și naturii juridice, și reieșind din aceasta, să demonstrăm dimensiunea social - economică și funcționalitatea lor; efectuarea analizei servituțiilor personale în calitate de instituții juridice, de drepturi subiective, demonstrând elementele componente, structura acestora și realizarea servituțiilor personale în cadrul raporturilor juridice corespunzătoare; cercetarea cadrului normativ referitor la drepturile de uzufruct, uz și abitație, în plan comparat (Franța, Germania, România, Italia Spania și Federația Rusă), identificarea particularităților specifice ale acestor reglementări; reliefaarea laturilor pozitive și negative existente în legislația autohtonă, explicarea acestor situații, formularea soluțiilor de perfecționare; studierea, în plan comparat, a practicii judiciare autohtone și străine pentru identificarea rolului și a importanței activității judiciare în perfecționarea cadrului normativ ce vizează instituția servituțiilor personale; statuarea motivelor de aplicare cu o frecvență redusă a dispozițiilor normative referitoare la drepturile subiective de uzufruct, uz și abitație, stabilirea premiselor și factorilor ce vor spori implementarea cât mai rapidă și eficientă a reglementărilor referitoare la servituțiile personale; formularea propriilor concluzii și convingeri în contextul cercetărilor autohtone existente, cu argumentarea lor științifică, și înaintarea propunerilor de *lege-ferenda* în scopul perfecționării legislației în vigoare.

Metodologia cercetării științifice. Pentru cercetarea problemei apariției, evoluției și dezvoltării servituțiilor personale au fost aplicate metodele istorică și comparativă, prin intermediul cărora s-au determinat etapele de formare și dezvoltare a instituției servituțiilor personale, particularitățile lor de reglementare în dependență de necesitățile economice și sociale impuse de timp, de conjunctura politică și gradul de dezvoltare a societății. Interesul cognitiv s-a conturat asupra aspectului practic și în acest scop, s-a realizat nu doar examinarea teoretică a problemei vizate, deoarece găsirea unor soluții concrete, depinde de abordarea empirică, bazată pe experiență, a aspectului cercetat. Pentru aprecierea materialului doctrinar analizat și formularea concluziilor, s-a recurs la metoda analizei și sintezei. Cu ajutorul metodei dialectice au fost analizate și contrapuse argumentele contradictorii expuse în doctrină, ca rezultat fiind

obținute propriile convingeri și opinii.

Noutatea și originalitatea științifică. Fiind ghidat de scopul și obiectivele tezei, autorul a realizat un studiu amplu al fenomenului dreptului de uzufruct, uz și abitație, fiind privite ca instituții juridice și drepturi subiective, a contribuit la extinderea viziunii în privința conceptului de uzufruct, uz și abitație, la înțelegerea sarcinii și scopului instituțiilor juridice date, pe care îl au în viața socială, la conștientizarea necesității menținerii și reglementării acestor instituții în sistemul legislativ actual. A fost cercetată și dezvăluită esența serviciilor personale, prin reflectarea caracterelor și naturii sale juridice. Identificarea problemelor concrete ce țin de realizarea drepturilor și obligațiilor subiecților raporturilor juridice de servitute personală au permis statuarea deficiențelor existente în cadrul normativ actual.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul respectiv. A fost argumentată oportunitatea reintroducerii în limbajul juridic a noțiunii de „servitute personală” și necesitatea menținerii instituțiilor vizate în reglementările actuale, s-a demonstrat importanța revizuirii și suplinirii cadrului normativ ce vizează servituțile personale instituite prin lege și prescripție achizitivă, au fost evidențiate avantajele servituților personale față de alte fenomene juridice cu trăsături asemănătoare, s-au formulat propuneri concrete în vederea fortificării instituției protecției servituților personale. Examinarea în retrospectivă a cadrului normativ și a doctrinei referitoare la fenomenul servituților personale ne direcționează spre concluzia că drepturile de uzufruct, uz și abitație reprezintă instrumente juridice indispensabile de valorificare eficientă a patrimoniului, mecanisme și construcții juridice performante, care pot fi raportate doar unei societăți moderne cu o economie dezvoltată. Drepturile de uzufruct, uz și abitație, datorită specificului său, oferă o alternativă inovatoare, atât persoanelor cu resurse financiare restrânse, cât și celor ce dispun de un capital substanțial, de a realiza cât mai eficient prerogativele pe care le oferă dreptul de proprietate privată, creând un spectru mai larg de posibilități.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Analiza cercetărilor științifice care vizează drepturile de uzufruct, uz și abitație denotă existența pluralității de opinii referitoare la utilitatea și necesitatea reglementării instituției servituților personale. [27, p. 188; 28, p. 155-156; 31, p.3] Ca rezultat al analizei efectuate în teză a tuturor opiniilor doctrinare, a fost argumentată necesitatea menținerii instituției servituților personale în sistemul legislativ al Republicii Moldova și a fost stabilit cadrul de aplicare a drepturilor reale asupra bunurilor altuia. Importanța teoretică se justifică prin faptul că s-a identificat și s-a propus mecanismul de implementare a drepturilor de uzufruct, uz și abitație în practică, statuând că relatarea și cunoașterea acestora trebuie făcută prin scoaterea în evidență a trăsăturilor proprii acestor drepturi, compararea cu alte instituții ce prezintă caractere comune și dezvăluirea avantajelor pe

care le atestă drepturile de uzufruct, uz și abitație în soluționarea unor probleme ale eficientizării relațiilor patrimoniale.

Valoarea aplicativă a studiului realizat se demonstrează prin faptul că prezenta cercetare științifică este fundamentată, în mare parte, pe studierea practicii judiciare străine, fiind relevate numeroase aspecte de interpretare și aplicare a normelor de drept în privința unor conjuncturi concrete, au fost identificate și propuse soluții pentru cazuri care depășesc situații standard. În acest context, au fost cercetate, definite, determinate și precizate mijloacele de apărare a drepturilor de uzufruct, uz și abitație, fapt care este de importanță majoră atât la nivel teoretic cât și practic.

Aspectul aplicativ al tezei se exprimă în posibilitatea folosirii concluziilor științifice și a recomandărilor în procesul didactic universitar și de perfecționare a legislației.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. S-a demonstrat oportunitatea noțiunii de „servitute personală” pentru limbajul juridic și cel normativ al statului nostru, utilitatea și importanța instituției servituților personale, sarcina și scopul acesteia pentru societate, interesul permanent și sporit al cercetătorilor pentru fenomenul servituților personale, și necesitatea realizării unui nou studiu, bazat pe aspecte teoretice și practice.

2. A fost argumentată necesitatea definirii drepturilor de uzufruct, uz și abitație în trei sensuri: ca instituție juridică, ca raport juridic și ca drept subiectiv, reflectării caracterelor juridice ale acestora, scoaterii în evidență a avantajelor pe care le prezintă față de alte drepturi subiective, pentru înțelegerea corectă a esenței și naturii juridice a servituților personale.

3. A fost reflectată deosebirea drepturilor subiective de uzufruct, uz și abitație de alte drepturi subiective, care presupun folosința bunului. În acest context a fost argumentată opinia autorului că nu oricare drept de folosință instituit prin lege poate fi calificat ca drept de uzufruct, uz sau abitație, nu oricărui drept subiectiv i se poate acorda prin analogie calitatea de drept real.

4. S-a demonstrat importanța, pentru legislația autohtonă, a modalității de instituire a servituților personale prin lege și prescripție achizitivă, cu formularea propunerilor concrete de suplinire a cadrului normativ existent.

5. Au fost formulate propuneri concrete în vederea necesității fortificării instituției protecției drepturilor subiective de uzufruct, uz, abitație și nudă proprietate, pentru a oferi subiecților vizați garanții ferme de exercitare a acestor drepturi.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării științifice date pot fi utilizate pentru suplinirea materialului didactic existent al instituțiilor superioare de învățământ cu profil juridic, în special la cursurile de „Drept civil. Drepturi reale” și „Dezmembrămintele

dreptului de proprietate” predate la Universitatea de Stat din Moldova (USM) la anul II (ciclu I licență) și cel de „Drept civil” destinat audienților de la Institutul Național al Justiției. Concluziile obținute au fost prezentate grupului de lucru pentru modificarea Codului Civil, de pe lângă Ministerul Justiției, în vederea perfecționării cadrului normativ existent. Cercetarea realizată servește ca reper la aplicarea legislației în vigoare de cei ce practică meseria de judecător, avocat, notar sau mediator.

Aprobarea rezultatelor științifice. Unele abordări cuprinse în lucrare au fost prezentate în cadrul conferinței naționale „Republica Moldova la începutul mileniului III: realități și perspective. Chișinău, 01 iunie 2001”; conferinței cu participare internațională „Instituții juridice contemporane în contextul integrării României în Uniunea Europeană”, București, 2013; la predarea compartimentului „Drepturile reale” din disciplina „Drept civil” la FRIȘPA a USM. Teza a fost elaborată la Catedra de Drept al Antreprenoriatului și susținută la ședința comună a Catedrei de Drept al Antreprenoriatului, și Catedrei de Drept Civil, USM.

Publicații la tema tezei. Cercetările realizate și-au găsit reflectare în 8 articolele științifice unele fiind publicate în „Revista Națională de Drept”, „Legea și viața”.

Volumul și structura tezei. Structura tezei a fost determinată de problema științifică investigată, de scopul și obiectivele propuse pentru cercetare. Teza, în volum de 210 pagini, conține: introducere – în care sunt prezentate aspectele generale ale investigației; patru capitole – în care sunt investigate aspectele teoretice și practice ce țin de realizarea drepturilor de uzufruct, uz și abitație; concluzii generale și recomandări – ce reflectă rezultatele cercetărilor efectuate, demonstrează utilitatea practică a acestora și impactul lor în dezvoltarea științei; bibliografie din 211 titluri, care cuprinde suportul documentar și doctrinar al tezei.

Cuvinte-cheie: drept real, servitute personală, drept de proprietate, drept subiectiv de uzufruct, uz și abitație, raport juridic de servitute personală, uzufructuar, uzuar, titular al dreptului de abitație, nud proprietar, abuz de drept, protecția dreptului subiectiv.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea reflectă principalele obiective și scopul pe care le-a formulat autorul pentru realizarea acestei cercetări științifice, expune argumentat necesitatea abordării problemei servituților personale și reflectă posibilitatea aplicării practice a rezultatelor obținute.

În **Capitolul I, Analiza situației cercetărilor științifice privind fenomenul servituților personale**, este abordat fenomenul evoluției instituției servituților personale, în contextul apariției și dezvoltării dreptului de proprietate privată și a celorlalte drepturi reale. Rezultatele obținute ne-au permis să concluzionăm asupra oportunității și utilității acestei instituții în cadrul

normativ existent, concomitent fiind demonstrată oportunitatea reintroducerii în limbajul juridic a noțiunii de „servitute personală”.

1.1. Originea și evoluția drepturilor de uzufruct, uz și abitație. Alături de servituțile prediale și urbane, apare și evoluează instituția servituților personale, care a fost creată de legiuitorii romani pentru soluționarea unor problem patrimoniale dictate de ordinea publică a societății antice, probleme ce vizează asigurarea membrilor familiei și conservării patrimoniului. Noua etapă în dezvoltarea instituției servituților personale se datorează reînvierii dreptului roman pe teritoriul Europei, dictată nu doar de factori economici, însă și de necesitățile spirituale ale societății, care avea nevoie de o ordine și o stabilitate juridică. [30,p.330] Epoca Unirii Principatelor, Moldova și Valahia, constituie, pentru istoria românilor, „cea mai reprezentativă și mai însemnată etapă de prefaceri înnoitoare survenite în întregul secol al XIX-lea.” [4,p.7] C. civ. român [7], promulgat de Al. I. Cuza în decembrie 1864, aplicabil pe teritoriul României până în anul 2011, este primul act normativ modern, din spațiul românesc, care în mod detaliat reglementează instituția servituților personale. Ignorând instituția uzufructului, sistemul legislativ sovietic a negat și capacitatea lui de valorificare a bunurilor ce fac obiect al proprietății. În RM, renașterea dreptului de servitute predială s-a produs după declararea independenței statului nostru și s-a reflectat în numeroase acte normative. Alături de servituțile prediale, a fost reînviată prin reglementările Codului civil al Republicii Moldova (C.civ.RM) din 6 iulie 2002, [5] și instituția servituților personale.

Studiul efectuat ne permite să observăm că această instituție a depășit cu ușurință cadrul relațiilor de familie, fiind bine cunoscute situații de instituire a dreptului de uzufruct asupra societăților comerciale, valorilor mobiliare, asupra software-lui.

1.2. Formarea conceptului de „servitute personală” aplicată drepturilor de uzufruct, uz și abitație. Drepturile de uzufruct, uz și abitație, în dreptul roman, ca drepturi asupra bunului altuia, erau plasate în categoria servituților. Dreptul modern, după revoluția franceză din 1789, ocolește cu diligență noțiunea de „servitute personală”. Autorii C. civ. francez au derogat de la etalonul roman, considerând inoportun de a stabili servitutea în favoarea unei persoane. „Influențați de principiile Revoluției franceze și moștenind ura pentru tot ce putea aminti nelegalitățile sociale ale vechiului regim și dependența persoanelor unele față de altele, autorii Codului Napoleon au șters cuvântul de servitute personală, care ar fi putut reaminti vechea stare de lucruri.” [12, p.191] Totodată, pentru a exprima natura juridică a acestor drepturi reale, în doctrina franceză s-a formulat conceptul de „dezmembrăminte ale dreptului de proprietate”.

În doctrină, părerile referitoare la posibilitatea utilizării noțiunii de „servitute personală” sunt împărțite, servind motiv de dispută atât anterior adoptării C. civ. francez, cât și ulterior

acestui, problema dată fiind reflectată, în special, în lucrările cercetătorilor juriști francezi și germani: Galvanus, Krans, Gluck, B. Windscheid, G. Puchta, F. Savigny, O. Gierke, Beking, R. Elvers, E. Hoffman, Schoenemann și alții.

Cercetările științifice autohtone din domeniul drepturilor reale, de asemenea sunt împărțite, referitor la utilizarea termenului de „servitute personală”. Profesorul Victor Volcinschi, menționează că dreptul de uzufruct, uz și abitație se încadrează în categoria drepturilor reale asupra bunurilor altuia [19, p.21] „... încă din timpurile dreptului privat roman, dreptul de uzufruct este o servitute personală...” [19, p.26] Autorii Sergiu Baieș și Nicolae Roșca nu se pronunță categoric pentru utilizarea unei terminologii concrete, menționând că „Unul dintre cele mai răspândite drepturi asupra unui lucru străin este dreptul de uzufruct ...Uzufructul este nu alt ceva decât rezultatul dezmembrării dreptului de proprietate în elementele sale și atribuirii unora dintre ele proprietarului, altora unei alte persoane, numite uzufructuar.” [3, p.221] Alți cercetători, Liliana Dandara [10, p.9] și Eugenia Cojocari [8, p.78], califică servituțile personale ca „dezmembrăminte ale dreptului de proprietate”.

Analizând natura juridică a drepturilor subiective de uzufruct, uz și abitație, putem afirma cu certitudine că ele întrunesc însușirile servituților personale: sunt instituite în favoarea unor persoane, altele decât proprietarul bunului, reprezintă grevări ale dreptului subiectiv de proprietate privată, sunt susceptibile de modalități. Noțiunea de uzufruct, uz sau abitație, privite ca dezmembrăminte ale dreptului subiectiv de proprietate, relevă aceleași trăsături și elemente ale dreptului *iure in re aliena*, descrie același mecanism juridic ca și cel al servituților personale. Prin urmare, renunțarea la conceptul de „servitute personală” a avut loc doar din motive ideologice, fără ca să existe o justificare științifică plauzibilă și considerăm că actualmente nu există careva impedimente pentru folosirea sintagmei date. Drept concluzie, considerăm că utilizarea noțiunii de servitute personală este pe atât binevenită cât și recomandată, deoarece în mod evident denotă caracterul, esența și menirea socială a acestor instituții.

1.3. Formularea problemei de cercetare și trasarea direcțiilor de soluționare a ei. A fost examinată problema abordării științifice a instituției servituților personale, interesul pe care fenomenul dat l-a trezit savanților din toate timpurile, în paralel fiind elucidate acele aspecte, care în doctrina autohtonă nu au fost supuse dezbaterii. Analiza investigațiilor în domeniu, ne-a permis identificarea problemei de cercetare și stabilirea direcțiilor de soluționare a ei.

Abordarea științifică a dreptului de uzufruct, uz și abitație a fost concepută în jurisprudența romană, reflecții ale juriștilor Papinian și Ulpian despre instituția servituților personale fiind expuse în lucrările lui Justinian, cele ale lui Gaius în lucrarea *Institutionum*

commentarius primus, fragmente ale căreia ulterior au fost incluse în Digeste și ale lui Paul în *Receptae Sententiae*.

A fost reflectată abordarea instituției servituților personală în viziunea scolii de drept franceze și a celei germane. Cele mai voluminoase lucrări în domeniul dreptului de uzufruct, uz și abitație au fost scrise de Jean-Baptiste Victor Proudhon *Traité des droits d'usufruit, d'usage, d'habitation et de superficie* (1823-1827), [26], Charles Demolombe *Cours de code Napoléon, Traite de la distinction des bien* (1845) [22], Alexandre Duranton *Cours de droit civil: suivant le Code français* (1844) [23], Pardessus *Traite des servitudes* (1838) [25], Julius Krans *Traité des droits d'usufruit d'usage et d'habitation et de leur accroissement entre colégataires en droit romain* (1869) [24]. Lucrările menționate au pus baza teoretică a procesului de cunoaștere și percepere a fenomenului servituților personale.

Procesul de recepționare a normelor dreptului roman în Germania a început mai târziu. „Jurisprudența germană, realizând o revoluție teoretică în dreptul privat, prin intermediul lui Budei și Tibo, iar ulterior cu ajutorul lui B. Windscheid, G. Puchta, F. Savigny, O. Gierke, debarasându-se de proprietatea feudală divizată, în decursul a câteva secole a realizat formarea teoretică a instituțiilor dreptului civil, inclusiv și a dreptului real...”. [28, p. 7-8] „În prima linie trebuie remarcate comentariile excelente ale Pandectelor de Glück, autor ce s-a impus prin erudiție profundă, luciditate și eleganța stilului; Tratatul Pandectelor de M. de Vangerow, prețios sub aspectul controverselor cărora cartea s-a este consacrată; trebuie semnalate și lucrările lui Schneider și M. Machelard în privința majorării proprietății și uzufructului.” [24, p. II]

Promotor al investigațiilor dedicate drepturilor reale în Republica Moldova, inclusiv al drepturilor de uzufruct uz și abitație este profesorul universitar Victor Volcinschi, concluziile și ideile căruia au fost reflectate în articolul științific *Dreptul de uzufruct, dreptul de uz și dreptul de abitație* (2005) [20], în comentariul dispozițiilor corespunzătoare din Codul civil (*Codul civil al Republicii Moldova: Comentariu*) (2006) [6], în coautorat cu Cibotaru Adrian *Drepturile reale asupra lucrurilor altuia* (2011). [19] Instituția servituților personale a fost obiect de studiu în lucrările autorilor Sergiu Baieș și Nicolae Roșca, *Drept civil. Drepturile reale principale* (2005) [3]. Lucrarea *Drept civil. Dezmembrămintele dreptului de proprietate* [8] de Eugenia Cojocari și Liliana Dandara, reprezintă și ea una dintre primele reflecții autohtone în privința drepturilor reale reglementate de C.civ. RM, în care se realizează un studiu general al sistemului drepturilor reale, dreptul de uzufruct, uz și abitație fiind prezentate ca dezmembrăminte ale dreptului de proprietate, Altă lucrare autohtonă este cea realizată de Victor Palii în coautorat cu Alina Morărescu, *Dreptul de uzufruct* (2006) [15].

Generalizând cercetările efectuate s-a concluzionat că dreptului de uzufruct, uz și abitație

i-au fost dedicate numeroase studii și cercetări, fiecare dintre ele având esența și problematica proprie, totodată existând numeroase întrebări în materie care nu au primit răspuns. Conjunctura Republicii Moldova impune cercetarea fenomenului servituților personale, ținând cont de aspectele economice, politice și sociale actuale ale statului nostru. Realizarea unei noi investigații a problemelor ce țin de legislația Republicii Moldova în domeniu servituților personale, este necesară și chiar indispensabilă, ținând cont de ordinea publică actuală.

Capitolul II, denumit *Definirea, constituirea, determinarea naturii juridice și locului servituților personale în sistemul drepturilor reale*. Individualizarea drepturilor subiective de uzufruct, uz și abitație în sistemul drepturilor reale, poate fi realizată prin definirea acestora, conturarea caracterelor juridice și reflectarea deosebirilor de alte fenomene juridice asemănătoare.

2.1. Analiza noțiunii drepturilor de uzufruct, uz și abitație ca instituții juridice și ca drepturi subiective. De-a lungul existenței și evoluției sale, precum și în doctrina contemporană, nu s-a conturat o definiție unică a dreptului de uzufruct, respectiv a dreptului de uz și abitație.

Dreptul de uzufruct a fost definit în lucrările lui Iustinian [13, p. 17], definiția dată în dreptul roman a fost preluată în art. 578 C.civ. francez [21]. În legislația RM (art. 395 C.civ.), dreptul de uzufruct este definit ca „dreptul unei persoane (uzufructuar) de a folosi pentru o perioadă determinată sau determinabilă bunul unei alte persoane (nudul proprietar) și de a culege fructele bunului, întocmai ca proprietarul, însă cu îndatorirea de a-i conserva substanța. Uzufructuarul are dreptul de a posedea bunul, nu și de a-l înstrăina.”

Până în prezent, în doctrină au fost formulate diverse variante de definire a dreptului de uzufruct, uz și abitație. Una dintre definițiile cele mai ample, formulate în doctrina juridică română, care include în conținutul său cele mai importante aspecte ce caracterizează dreptul de uzufruct este cea formulată de profesorul Valeriu Stoica, „Uzufructul este dezmembrământul dreptului de proprietate privată, cu caracter temporar, care conferă titularului său atributul de a stăpâni bunul altuia în calitate de uzufructuar, precum și atributul folosinței (*jus utendi* și *jus fruendi*) asupra aceluși bun, inclusiv posibilitatea cedării emolumentului acestei folosințe, cu îndatorirea de a-i conserva substanța, atribute care trebuie să fie exercitate cu respectarea limitelor materiale și juridice.” [17, p.476] În doctrina autohtonă, cercetători, în cea mai mare parte s-au limitat la reproducerea definiției date de normele legale. [10, p.24; 8, p.78; 3, p.221; 16, p.27] Definirea servituților personale, atât în legislație, cât și în doctrină, a fost axată în jurul sensului de drepturi subiective. Astfel, nici una dintre definițiile formulate nu va întruni criteriul perfecțiunii și nu va reda natura drepturilor vizate, în așa mod în cât să exprime întreaga lor esență. Pentru înțelegerea fenomenului juridic al drepturilor de uzufruct, uz și abitație, natura lor,

definirea acestora trebuie făcute sub trei aspecte: ca instituție juridică, ca raport juridic și ca drept subiectiv.

Dreptul de uz și abitație, reglementate de art. 424 C.civ. RM sunt calificate în doctrină ca varietăți ale dreptului de uzufruct. Astfel, conform uneia dintre opinii, dreptul de uz și abitație au fost considerate „miniaturi ale uzufructului”, „varietate de uzufruct”, iar mai recent „uzufructe restrânse”. [2, p. 449] Nota distinctivă a acestor drepturi subiective față de dreptul de uzufruct rezidă în aceea că titularilor le sunt recunoscute cele două atribute asupra bunului altuia, dar numai în limitele satisfacerii nevoilor lor și ale membrilor familiei sale.

2.2. Temeiurile de constituire ale servituților personale. Conform art. 396 alin. (1) C.civ. RM, temeiurile constituirii dreptului de uzufruct sunt legea, actul juridic și hotărârea judecătorească. Conform art. 424, alin. (3) C.civ. RM, dreptul de uz și abitație pot fi constituite doar în temeiul unui act juridic și al legii.

Studiind modalitățile de constituire a dreptului de uzufruct a fost relevată necesitatea suplinderii cadrului normativ existent cu prevederi care să asigure constituirea viabilă a dreptului de uzufruct prin lege și prescripție achizitivă, s-a argumentat poziția că nu oricare drept de folosință instituit prin lege poate fi calificat ca drept de uzufruct, uz sau abitație. În interpretările legislației autohtone cu privire la dreptul de uzufruct s-a formulat opinia conform căreia constituirea dreptului de uzufruct prin lege are loc atunci când prin intermediul legii, apare dreptul de folosință, fiind enumerate cazul bunurilor ce aparțin membrilor familiei, soților, părinților, copiilor, succesiunea legală, rezerva succesorală, uzufructul legal al părinților asupra averii copiilor minori rezultat din art. 21,22 C.civ. și art. 57 Codul familiei (CF); uzufructul legal al văduvei sărace realizat prin prevederile art. 1500 și art. 1505 C.civ., uzufruct legal rezultat din prevederile art. 347 C.civ. [8, p.82; 9, p.52]

Exprimându-ne dezacordul cu aceste afirmații am menționat că relațiile civile, ce apar în temeiul normelor din CF, nu generează raporturi juridice de uzufruct, fiind vorba despre o folosință în comun al bunurilor. În situația descrisă la art. 57 alin. (3) CF nu putem distinge un nud proprietar și un uzufructuar, iar calificare acestor raporturi juridice drept servitute personală prejudiciază în mod serios interesele atât a părinților cât și a copiilor. Dreptul de uzufruct legal, fiind un drept real, se supune principiului *numerus clausus*, conform căruia acest drept trebuie în mod expres să fie indicat în lege și nu dedus sau presupus. Dispozițiile art. 1500 și art. 1505 C.civ. nu reglementează posibilitatea instituirii unui drept de uzufruct în privința soțului supraviețuitor, acesta, conform normelor indicate, are vocația de moștenitor legal de gradul I, alături de ascendenții privilegiați și descendenți, moștenind, cu drept de proprietate o parte din patrimoniul succesoral. Folosința în privința bunului ce are regim juridic de proprietate comună

pe cote părți sau în devălmășie, reglementată de normele C.civ., nu are tangențe cu regimul juridic al dreptului subiectiv de uzufruct, deoarece, în situația menționată, ambii coproprietari dispun, în temeiul dreptului său de proprietate, de cele trei atribute: posesie, folosință, dispoziție. Dreptul subiectiv de uzufruct nu presupune și nu se limitează doar la simpla folosință a bunului și nu poate fi confundat cu dreptul de a exploata lucrul, rezultat din oricare raport juridic. Referitor la opinia conform căreia în baza Codului cu privire la locuințe (CL) se naște dreptul de abitație stabilit prin lege [9, p.52], autorul consideră odată ce între chiriașul principal și locator, în temeiul normelor indicate, sunt stabile raporturi juridice obligaționale, raporturile juridice similare de folosire a spațiului locativ dintre locator, respectiv chiriaș și membrii familiei sale, în temeiul acelorași norme, nicidecum nu pot avea caracter real, fapt rezultat în mod evident din dispozițiile art. 56 ale CL.

Una dintre formele contractuale, cunoscută în practica străină, pe care poate să o îmbrace actul de constituire a unui drept de uzufruct este convenția de partaj sau tranzacția. Aplicarea unei asemenea modalități de constituire a dreptului de uzufruct în Republica Moldova, în opinia noastră, deși foarte utilă, este compromisă. Legea civilă determină în mod imperativ modalitățile de împărțire a proprietății comune iar derogarea de la acestea este imposibilă. Cu toate acestea, instituirea unui drept de uzufruct în favoarea unui coproprietar asupra întregului bun, cu atribuirea nudei proprietăți celui alt coproprietar va fi posibilă prin realizarea înstrăinării cotei părți (vânzare-cumpărarea) și constituirea dreptului de uzufruct prin același act juridic sau unul separat.

Reglementările actuale ale legislației noastre nu permit instituirea valabilă a unui drept de uzufruct prin hotărâre judecătorească, datorită faptului că normele de drept material existente nu prevăd situații concrete ale unui uzufruct legal. Utilitatea și oportunitatea normei ce reglementează posibilitatea instituirii unui drept de uzufruct prin prescripție achizitivă a fost confirmată atât în literatura de specialitate, cât de legiuitorii străini. Pentru a se putea invoca o asemenea modalitate de constituire a dreptului de uzufruct, ea va necesita o legiferare specială.

2.3. Conținutul, caracterele, natura juridică și locul servituților personale în sistemul drepturilor reale. Dreptul subiectiv de uzufruct este determinat și definit prin următoarele caractere juridice: este un *drept real* - dreptul subiectiv de uzufruct se exercită direct și imediat asupra lucrului, iar nu împotriva altei persoane, ca în cazul drepturilor de creanță. Este un *drept absolut* - caracterul absolut este apreciat ca opozabil *erga omnes*, impune tuturor terților obligația pasivă de a nu tulbura exercitarea și realizarea dreptului subiectiv al titularului. Este un *drept temporar* - uzufructuarul va beneficia de prerogativele pe care i le oferă dreptul subiectiv de uzufruct doar pentru o perioadă determinată de timp, stabilită prin lege sau actul constitutiv.

Este un drept *asupra unui bun ce aparține altei persoane cu drept de proprietate privată*. Dreptul subiectiv de uzufruct este un *drept inalienabil, și personal*, - nu poate fi transmis altei persoane, de către uzufructuar, prin succesiune sau prin alte acte juridice. Dreptul de uzufruct are *caracter dezmembrant*. Dreptul subiectiv de uzufruct presupune *folosința bunului în tocmai ca proprietarul*. Este însoțit întotdeauna de sarcina de a *conserva substanța bunului*, fapt care implică pentru uzufructuar de a avea o atitudine diligentă și prudentă față de integritatea bunului. Drepturile subiective de uz și abitație au același regim juridic ca și dreptul subiectiv de uzufruct, adică toate dispozițiile privitoare la constituirea, la caracterele, la modul de exercitare și încetare a uzufructului le sunt în aceeași măsură aplicabile, fapt ce rezultă din dispozițiile art. 427 C.civ.

2.4. Deosebirea drepturilor de uzufruct, uz și abitație de alte drepturi subiective. Compartimentul dat, fiind o parte integrantă a studiului dedicat naturii juridice și esenței servituților personale, este destinat elucidării caracterelor care le diferențiază de alte drepturi subiective ce presupun folosința bunului altuia. Necesitatea investigației se impune datorită faptului că, doctrina și practica, atestă numeroase situații de confundare a drepturilor de uzufruct, uz și abitație cu alte fenomene juridice. În literatura de specialitate a fost precizat că pe lângă dispozițiile cuprinse în art. 395 - 422 ale C.civ., printre izvoarele legale principale ale dreptului de uzufruct se evidențiază și alte norme. ce reglementează dreptul de folosință (comodatul, locațiunea, gajul, ipoteca, chiria, arenda, etc.) [42, p.52] Dreptul de folosință, reglementat de normele indicate, în mod evident are caracterele unui drept de creanță, care se naște, se modifică, se exercită și se stinge în temeiul acordului de voință valabil exprimat de subiecții raportului juridic corespunzător, raport juridic în cadrul căruia subiecții au drepturi și obligații reciproce. „Nedepinzând de nimeni altul în afara stăpânului său, dreptul real este opozabil tuturor netitularilor acestui drept... Drepturile de creanță sunt, dimpotrivă, relații juridice în virtutea cărora titularul lor poate să pretindă și să obțină de la o altă persoană fie o prestațiune, fie o abținere.” [18, p.9] În consecință, dreptul locatarului este opozabil față de terți nu și față de locator, în cazul uzufructului opozabilitatea se extinde și asupra nudului proprietar.

Un alt obiectiv al acestui compartiment a fost reflectarea avantajelor pe care le prezintă servituțile personale în anumite situații de soluționarea a unor probleme de ordin patrimonial. Instituția uzufructului, în opinia noastră, ar prezenta o soluție pentru evitarea unor situații evidențiate în lucrare, în cazul contractelor de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, mult mai avantajos fiind încheierea unui contract de vânzare-cumpărare cu rezervă de uzufruct, contract foarte des folosit în practica străină.

Capitolul III, Elementele raporturilor juridice din cadrul servituților personale. Problema științifică propusă spre soluționare în capitolul dat constă în identificarea subiecților cu

drept de a institui o servitute personală, a beneficiarilor acestora și studierii fenomenului pluralității de subiecți în cadrul raporturilor juridice de uzufruct, uz și abitație. Au fost supuse examinării probleme ce pot apărea în privința identificării bunurilor ce pot forma obiectul servituților personale, atenție deosebită fiind acordată aspectelor ce țin de bunurile corporale.

3.1. Subiecții raporturilor juridice de uzufruct, uz și abitație. Problema subiecților raporturilor juridice din cadrul servituților personale, în doctrină a fost abordată doar tangențial cu referire la drepturile și obligațiile părților raportului juridic de uzufruct, uz sau abitație. Drepturile subiective de uzufruct, uz și abitație reprezintă mecanisme juridice ce au ca efect separarea atributelor dreptului de proprietate, generând concomitent nașterea a două drepturi reale independente: dreptul de uzufruct (uz sau abitație după caz) și dreptul de nudă proprietate. Titularii acestor drepturi reale, exercită prerogativele oferite independent unul de celălalt, în limitele impuse de lege și actul constitutiv. Uzufructuarul și nudul proprietar sunt subiecți ai „raportului juridic de uzufruct”, nu însă ai „dreptului de uzufruct”, fiecare din ei fiind titular doar al dreptului său real: nudul proprietar - al dreptului subiectiv de nudă proprietate, iar uzufructuarul – al dreptului subiectiv de uzufruct.

Față de cel ce dorește să instituie un drept de uzufruct sunt impuse două condiții. Prima - să fie proprietar al bunului al cărui drept de proprietate se va dezmembra, deoarece nimeni altul decât proprietarul nu are drept de dispoziție asupra bunului și nimeni nu poate dispune de ceva ce nu-i aparține, *nemo plus juris ad alium transfere potest, quam ipse habet*. A doua - cel ce instituie o servitute personală trebuie să aibă capacitate de exercițiu, deoarece procedura constituirii unui drept de uzufruct este similară celei de înstrăinare a proprietății și impune necesitatea întrunirii condițiilor de valabilitate ale actului juridic (art. 222 C.civ.).

3.2. Obiectul raporturilor juridice de servituți personale. Bunurile care formează obiect material al drepturilor de uzufruct și uz trebuie să întrunească trei calități esențiale: de a genera fructe, de a fi util și a furniza un venit sau avantaj material. În lipsa acestora, bunul nu va servi scopului pentru care este instituită servitutea personală - asigurarea obținerii unui beneficiu în rezultatul exploatării sale. Respectiv, imobilul care este obiect material al dreptului de abitație urmează să corespundă cerințelor de a fi locuibil. Obiect material al dreptului de uzufruct poate fi și oricare bun incorporeal capabil să genereze anumite utilități și beneficii titularului său, în categoria cărora se includ drepturile de proprietate industrială, drepturile de autor, drepturile asupra unei creanțe, valorile mobiliare, fondurile de comerț, societățile comerciale privite drept patrimoniu unic, etc., se desfășoară după același model ca și servituțile personale clasice, instituite asupra bunurilor corporale.

3.3 Conținutul raportului juridic de uzufruct. Drepturile subiective de uzufruct, uz și

abitație și în paralel dreptul subiectiv de nudă proprietate oferă titularilor săi numeroase posibilități și prerogative, însă trebuie exercitate doar cu respectarea unor limite impuse de lege. Acest subcapitol este structurat în așa mod ca să reflecte atât drepturile și obligațiile titularilor servituților personale cât și cele ale nudului proprietar, concomitent reliefând probleme ce țin de interpretarea și aplicarea normelor dreptului național în materie.

Cel mai amplu drept oferit titularului unei servituți personale este cel de folosință. Normele legale nu explică decât în rare cazuri maniera de exercitare a dreptului de folosință ce este conferit uzufructuarului. Pentru multe dintre aceste situații s-a făcut apel la doctrină și la practica judiciară, acolo unde ea există. Dreptul de folosință și implicit dreptul de a culege fructele, prezintă anumite particularități în dependență de obiectul material al dreptului subiectiv de uzufruct. Dreptul de a culege fructe este diferit în cazul dreptului subiectiv de uzufruct și a dreptului subiectiv de uz, situație în care titularul va putea culege doar fructele necesare pentru necesitățile personale și a familiei sale. Pentru determinarea acestor limite se vor lua în calcul mai mulți factori obiectivi, variabili de la caz la caz, ținând cont de modul de trai al uzuarului și familiei sale, activitățile acestora, dar și de scopul urmărit prin instituirea servituții personale.

Exercitarea corectă și nejudicioasă a drepturilor subiective de uzufruct, uz, abitație și nudă proprietate, depinde în cea mai mare parte de protecția pe care legea civilă o oferă acestor drepturi. În acest context, de o importanță majoră este abordarea corectă a problemei răspunderii titularului servituții personale, identificarea garanțiilor acordate proprietarului bunului împotriva abuzurilor din partea titularului servituții personale și viceversa. Drept consecință a lipsei unor reglementări similare dreptului francez și german, în legislația actuală a statului nostru s-a format un gol, care poate fi înlăturat prin introducerea unor modificări și suplimentări.

Capitolul IV, ***Încetarea servituților personale***, are ca scop identificarea temeiurilor de stingere a dreptului de uzufruct, uz și abitație, reglementate de normele speciale, dedicate servituților personale, cât și a celor care rezultă din principiile generale de drept. Grație faptului că stingerea drepturilor de uzufruct, uz și abitație antrenează diverse consecințe juridice, atât în privința dreptului de posesie și folosință de care dispune titularul servituții personale, cât și pentru însăși dreptul de proprietate în forma în care acest drept aparținea nudului proprietar, autorul a considerat indispensabilă reflectarea lor, prin prisma practicii juridice și experienței în domeniu a statelor europene.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Readucerea instituției servituților personale în sistemul normativ al Republicii Moldova este o realizare enormă a legiuitorului autohton, contribuind astfel la crearea unui cadru normativ

sigur, stabil și adecvat unei economii durabile. Cu toate acestea s-a constatat lipsa interesului societății civile față de reglementările menționate și, mai mult decât atât, a acelor ce practică meseria de avocat, notar, mediator, consilier juridic. Această situație a determinat ca unul dintre obiectivele prezentei cercetări științifice să fie elucidarea cauzelor aplicării cu o frecvență redusă a dispozițiilor normative referitoare la drepturile subiective de uzufruct, uz și abitație, stabilirea premiselor și factorilor ce vor spori implementarea cât mai rapidă și eficientă a reglementărilor referitoare la servituțiile personale.

Reliefarea laturilor pozitive și, în paralel, a deficiențelor existente în legislație, cercetarea motivelor de apariție a acestor curențe, a generat statuarea soluțiilor de îmbunătățire la capitolul drepturilor de uzufruct, uz și abitație. Concluziile obținute au fost prezentate grupului de lucru pentru modificarea Codului Civil, de pe lângă Ministerul Justiției, în vederea perfecționării cadrului normativ existent.

1) Domeniul de cercetare al instituției servituțiilor personale este activ permanent, concluzie ce rezultă din analiza lucrărilor științifice dedicate acestor probleme din diferite perioade istorice. Instituția servituțiilor personale nu și-a epuizat posibilitățile de dezvoltare și rămâne a fi, în continuare, un instrument juridic prețios în valorificarea dreptului de proprietate privată. În Republica Moldova, drepturilor de uzufruct, uz și abitație nu le-a fost dedicată o cercetare amplă, de aceea este binevenit un studiu multiaspectual, care să genereze soluții în situații concrete și să faciliteze aplicarea legislației.

2) Studiarea în retrospectivă a problemei apariției, evoluției și dezvoltării servituțiilor personale ne-a permis să demonstrăm utilitatea și oportunitatea noțiunii de „servitute personală” pentru limbajul juridic și cel normativ al statului nostru. S-a concluzionat că excluderea din reglementările legale franceze și ale statelor care au urmat exemplul Codului lui Napoleon a acestui concept s-a realizat doar din motive politice și ideologice, care la etapa actuală sunt depășite. Astăzi, nu există motive pentru a exclude din limbajul juridic sintagma de „servitute personală”, aceasta reflectând foarte clar mecanismul drepturilor reale vizate și situația juridică a titularilor săi.

3) Varianta în care este expusă în C.civ. RM, instituția servituțiilor personale este una reușită, permite înțelegerea și aplicarea ei în practică. Astfel, cea mai mare contribuție pentru asimilarea, perceperea și înțelegerea corectă a destinației dreptului de uzufruct, uz și abitație revine, astăzi, mediului academic, în sarcina căruia trebuie pusă furnizarea către tinerii specialiști a informației explicite și accesibile despre esența și natura juridică a instituției servituțiilor personale. Însă, aplicarea și implementarea instituției date poate fi realizată doar după înțelegerea definitivă a mecanismului de funcționare și a avantajelor pe care le prezintă față de alte instituții

juridice reglementate de legislația civilă. Rezultatele obținute pot fi utilizate pentru suplinirea materialului didactic al instituțiilor superioare de învățământ, la cursurile de „Drept civil. Drepturi reale” și „Dezmembrămintele dreptului de proprietate” predate la USM la anul II (ciclu I licență) și cel de „Drept civil” destinat audienților de la Institutul Național al Justiției.

4) Ca principal factor, datorită căruia instituțiile uzufructului, uzului și abitației nu sunt încă suficient aplicate în practică, servește perioada relativ scurtă de timp a prezenței reglementărilor menționate în legislația națională, ori, din punct de vedere al istoriei, 12 ani nu semnifică prea mult. Totodată, una dintre condițiile care limitează aplicarea acestor instituții este neînțelegerea esenței lor și confundarea cu alte fenomene juridice care presupun folosința lucrului ce aparține cu drept de proprietate altuia (folosința gratuită, comodatul, arenda, locațiunea, etc.). Contrar opiniilor expuse în doctrina autohtonă, nu pot fi considerate servituții personale nici situațiile reglementate de art. 57 alin. (3) CF, art. 21, 22 C.civ. RM, art. 347 C.civ. RM, art. 1500 și art. 1505 C.civ. RM. Nu cad sub incidența regimului juridic al servituțiilor personale situații de folosință a bunurilor prevăzute la art. 15, 17, 18, 28 Cod funciar, în Legea cu privire la gaj, Legea cu privire la gaze, Legea cu privire la energetică, Legea cu privire la cadastrul bunurilor imobile.

Ca argument s-a invocat că uzufructul, uzul și abitația nu semnifică doar folosință propriu zisă, ele sunt instituții complexe, drepturi cu caractere proprii, cu o natură juridică bine determinată, datorită căreia sunt individualizate atât în sistemul drepturilor reale, cât și printre alte instituții juridice. Relațiile juridice civile, ce apar în temeiul dispozițiilor Codului Familiei nu generează raporturi juridice de servitute personală, fiind raporturi ce rezultă din obligația de întreținere și grijă reciprocă. Drepturile de creanță care presupun folosința bunurilor altuia, se exercită de subiecții implicați după un regim juridic distinct de cel al servituțiilor personale.

5) Examinarea naturii juridice ale drepturilor de uzufruct, uz și abitație, în plan comparat cu alte fenomene juridice, facilitează înțelegerea esenței lor și permit evidențierea avantajelor pe care le prezintă aceste drepturi subiective reale, în anumite situații concrete, față de unele drepturi de creanță. Titularul dreptului real de uzufruct, uz și abitație are libertate mai mare de acțiune, având capacitatea de a folosi bunul în volumul și după maniera proprietarului; garantează un grad sporit de protecție; prezintă avantaje economice, deoarece garantează titularului aceleași prerogative pe care le are proprietarul, iar nudului proprietar oferă un mijloc legal de a păstra integritatea bunului; caracterul real determină prioritatea acestora față de realizarea unui drept de creanță.

6) Analizând definiția dreptului de uzufruct, uz și abitație formulată în C.civ. RM, în paralel cu alte definiții date de legislația străină și doctrină, considerăm că pentru înțelegerea

fenomenului juridic al drepturilor de uzufruct, uz și abitație, a naturii sale, definirea acestora trebuie făcută sub trei aspecte: ca instituție juridică, ca raport juridic și ca drept subiectiv.

7) Examinarea temeiurilor de constituire ale servituților personale, conform legislației RM și ale celor prevăzute de legislația străină, relevă importanța și necesitatea introducerii posibilității de instituire a dreptului de uzufruct, uz, și abitație prin uzucapiune, totodată, ținând cont de factorii economici și sociali existenți la ora actuală, de suplinire a cadrului normativ la capitolul uzufructe legale.

Deși C.civ. RM reglementează ca izvor al dreptului de uzufruct legea, legislația autohtonă nu conține exemple concrete în acest sens. Au fost examinate posibilele situații în care acest aspect și-ar găsi aplicare, fiind aduse exemple din legislația străină cu privire la abandonul în familie, plata pensiei de întreținere și partajul averii. Studiind jurisprudența autohtonă și problemele patrimoniale care rezultă din relațiile de concubinaj, a fost formulată concluzia că este binevenită instituirea unui drept de uzufruct, uz sau abitație prevăzut de lege, care ar asigura o folosire a bunurilor și culegere a fructelor unuia dintre foștii concubini, grație faptului că anterior concubinul a dus gospodărie comună cu proprietarul, a participat cu investiții proprii pentru întreținerea bunului și la majorarea valorii lui.

Pentru a se putea invoca uzucapiunea ca modalitate de constituire a dreptului de uzufruct, ea va necesita o legiferare specială în C.civ., de aceea dispozițiile art. 396 alin. (1) C.civ.RM urmează a se completa cu sintagma „*Dreptul de uzufruct poate fi dobândit prin uzucapiune în condițiile art. art. 332 și 333 C.civ.*”

Examinarea experienței statelor străine referitor la modalitățile de constituire a dreptului de uzufruct ne demonstrează utilitatea convenției de partaj ca izvor al dreptului vizat. Legislația autohtonă, însă, nu acoperă situația în care coproprietarii pot împărți bunurile comune prin atribuirea unuia dintre ei a nudei proprietăți și altuia a dreptului de uzufruct (uz sau abitație). Considerăm binevenită suplimentarea dispozițiilor alin. (4) din art. 361 Cod civil „*Împărțirea se efectuează în modul stabilit de lege*” cu sintagma „*sau prin înțelegerea părților*”.

8) Subiecți ai drepturilor de uzufruct, uz și abitație pot fi persoanele fizice și juridice care dispun de capacitate juridică - posibilitatea legală de a dobândi și de a exercita drepturi civile. În cazul uzufructelor succesive se impune condiția ca toți uzufructuarii să fie cunoscuți la momentul constituirii uzufructului, pentru a se evita constituirea unui uzufruct perpetuu, ceea ce ar veni în contradicție cu natura juridică a servituții personale.

9) Bunul ce face obiect material al dreptului de uzufruct și uz trebuie să fie susceptibil: de a genera fructe, de a fi util și a furniza un venit sau avantaj material. Obiect material al dreptului de uzufruct pot fi doar bunurile, proprietate privată, aflate în circuitul civil. Bunurile ce

alcătuiesc obiectul proprietății publice fiind scoase din circuitul civil, nu sunt susceptibile de uzufruct. Obiect material al dreptului de uzufruct poate fi și oricare bun incorporal capabil să genereze utilități titularului său. Prevederile art. 396 alin. (3) C.civ. RM, ce stabilesc posibilitatea instituirii unui drept de uzufruct asupra bunurilor incorporale urmează a fi suplinite cu sintagma: *„care nu contravin naturii dreptului de uzufruct și face posibilă exercitarea acestuia”*.

10) Exercițarea drepturilor subiective de uzufruct, uz și abitație se realizează în cadrul limitelor de exercitare a drepturilor subiective, care presupun regula *„de a nu consuma substanța bunului”* și a *„respecta destinația bunului și modul de folosire care a fost determinat de proprietar”*. Referitor la cea de a doua regulă, prevăzută de art. 411 C.civ. RM, în opinia noastră, legiuitorul urma să ofere uzufructuarului mai multă libertate și flexibilitate. Considerăm că art. vizat trebuie să aibă următoarea redacție: *„Uzufructuarul este obligat în exercitarea dreptului său să respecte destinația dată bunului de nudul proprietar, dacă această destinație nu contravine naturii bunului. Uzufructuarul va putea solicita schimbarea modului de folosire determinat de proprietar, dacă va demonstra raționalitatea cerințelor sale.”* Cu scopul de a lărgi prerogativele oferite uzufructuarului, este necesară completarea art. 398 alin. (1) C.civ. RM cu următorul text: *„Uzufructuarul poate, însă, ceda exercitarea dreptului său, numai pe durata și în condițiile prevăzute pentru dreptul său”* și suplinirea art. 398 C.civ. RM în așa mod ca titularul dreptului de uzufruct să poată gaja sau ipoteca emolumentul sau beneficiile generate de bun.

11) Pentru a asigura participanților la raportul juridic de servitute personală o exercitare cât mai eficientă a drepturilor sale și îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor care le revin, este necesară perfecționarea și ajustarea cadrului legal existent.

Remanieri se impun în privința normelor ce reglementează dreptul de folosință cu obiect special (păduri, cariere), precizându-se că uzufructul poate fi instituit în privința *„dreptului de folosință a acestor bunuri oferit proprietarului prin autorizațiile speciale ale statului”*. În legislația specială ce reglementează modul de folosire și tăiere a pădurilor, de exploatare a carierelor, trebuie să fie prevăzută posibilitatea instituirii unui drept de uzufruct, dacă aceste obiecte speciale rezultă din dreptul de proprietate privată (art. 26 din Codul silvic, art. 30 Codul subsolului). Pentru a aduce numele C.civ. în concordanță cu dispozițiile legislației speciale se propune înlocuirea în art. 407 din C.civ. RM a noțiunii de *„pădure înaltă”*, cu cea de *„pădure”*, și excluderea din alin. (3) al art. indicat a sintagmei *„În celelalte cazuri, uzufructuarul nu poate tăia arborii înalți.”*

Între dispozițiile C.civ. RM expuse în limba română și rusă există discordanță. Varianta rusă a art. 426 alin. (2) C.civ. RM, (пользователь или обладатель права проживания несет расходы по уходу за имуществом либо по содержанию его соразмерно части, которой он

пользуется) operează cu noțiunea de „îngrijire și întreținere a patrimoniului”. În varianta română, însă, este folosită noțiunea „cheltuieli de cultură”, care are o semnificație diferită. Considerăm că sintagma „*cheltuieli de cultură*”, trebuie înlocuită „*întreținere curentă a patrimoniului*”.

Grație specificului agrar al activităților practicate de populația rurală, se impune introducerea unei norme suplimentare „*Dreptul uzufructuarului asupra unei turme sau a unui singur animal dintr-o turmă*”.

Sunt insuficiente prevederile art. 399 C.civ. RM referitoare la necesitatea inventarierii și stabilirii stării bunurilor transmise în folosința titularului servituții personale, deoarece nu denotă importanța actului de inventariere. Propunem modificarea conținutului art. 399 alin. (2) C.civ. RM, care va avea următoarea redacție „*La constituirea uzufructului, uzufructuarul este obligat să evalueze bunul sau să întocmească inventarul universalității de bunuri transmise. Uzufructuarul și nudul proprietar sunt obligați să-și acorde asistență reciprocă în vederea întocmirii inventarului*”.

Pentru a introduce claritate maximă în divizarea sarcinilor ce revin uzufructuarului și nudului proprietar art. 412 alin. (2) C.civ. urmează a fi suplinat cu următorul text: „*Uzufructuarul nu va putea pretinde la fructele generate de bun pentru perioada în care nu a respectat obligația de a face reparațiile de întreținere*”, iar art. 400 alin. (3) C.civ. RM trebuie expus în redacția: „*Uzufructuarul este ținut pentru obligațiile de plată (impozite, taxe) față de stat pentru obiectul uzufructului și veniturile obținute din acesta*”.

12) Instituția protecției drepturilor de uzufruct, uz, abitație și, de nudă proprietate, a fost puțin cercetată în doctrina autohtonă. Studiarea aspectelor care vizează garantarea titularului unei servituți personale o protecție adecvată ne impune concluzia că legislația actuală nu prevede direct mijlocul de apărare a acesteia, similar modelului francez și german. În opinia autorului, prevederile art. 395 alin. (1) C.civ. RM „*întocmai ca proprietarul*” nu se răsfrâng și asupra aspectului apărării drepturilor vizate. O posibilă soluție pentru înlăturarea acestei carențe ar fi completarea C.civ. RM cu art. 402¹: „*În cazul încălcării drepturilor sale, uzufructuarul poate formula acțiunile corespunzătoare proprietarului, în condițiile art. 374 și 376 C.civ.*”.

Legea nu oferă garanții ferme nici nudului proprietar împotriva abuzurilor din partea titularului servituții personale. În opinia autorului, încălcarea condițiilor de exercitare a drepturilor ce îi sunt oferite beneficiarului trebuie sancționată prin încetarea exercițiului dreptului oferit. Normele ce reglementează protecția nudului proprietar împotriva abuzului de folosință, art. 421 C.civ. RM, după părerea noastră, trebuie să fie expuse în următorul format: „*Uzufructul poate înceta la cererea nudului proprietar, dacă uzufructuarul nu respectă destinația bunului și*

modul lui de folosință care a fost determinat de proprietar, abuzează de folosința bunului, îi aduce stricăciuni ori îl lasă să degradeze. Acțiunea de încetare a dreptului de uzufruct pentru abuz de folosință poate fi înaintată de nuda proprietar în orice moment al exercitării dreptului de uzufruct. Nudului proprietar va reveni sarcina de a demonstra existența prejudiciului, iar uzufructuarului lipsa culpei.” Considerăm că nudului proprietar îi aparține decizia când trebuie să inițieze o acțiune în instanță împotriva titularului servituții personale, ori legea nu stabilește termenul la care ea poate fi înaintată, ci doar indică condițiile în care aceasta poate fi introdusă.

BIBLIOGRAFIE

1. Acordul de Parteneriat și Cooperare dintre Comunitățile Europene și statele lor membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. Ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr.627- XIII din 03.11.95, Publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, vol. 10, p. 127
2. Adam I. Drept civil. Teoria generală a drepturilor reale. București: CH Beck, 2013. 768 p
3. Baieș S., Roșca N. Drept civil. Drepturile reale principale. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 302 p.
4. Chiriță Gr. Organizarea instituțiilor moderne ale statului român (1856-1866), București: Ed. Academiei Române, 1999. 171p.
5. Codul Civil al Republicii Moldova. Nr. 1107 din 6 iulie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86, (661).
6. Codul civil al Republicii Moldova: Comentariu. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 816 p.
7. Codul civil român din 1864. București: All, 1994. 450 p. 36
8. Cojocari E., Dandara L. Drept civil. Dezmembrămintele dreptului de proprietate. Note de curs. Chișinău: Brons Offices, 2005. 143 p.
9. Dandara L. Oportunitatea reglementării dreptului de uzufruct în legislația Republicii Moldova ca drept real. În: Legea și viața, 2006, nr. 8, p. 52
10. Dandara L. Uzufructul dezmembrământ al dreptului de proprietate în temeiul legislației Republicii Moldova. Teză de dr. în drept, Chișinău, 2007. 138 p.
11. Djuvara M. Teoria Generală a dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv. București: All Beck, 1999. 608 p.
12. Hamangiu C. Rosetti-Balanescu I. Baicoianu A. Tratat de drept civil roman. Vol. I. București: All Beck, 1996. 634 p.
13. Instituțiile lui Iustinian. Text latin și traducere în limba română cu note de studiu introductiv de Vladimir Hanga. București: Lumina Lex, 2002. 338 p.

14. Legea pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte Nr. 112 din 02 iulie 2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.07.2014, nr.185-199. (442)
15. Palii V., Morărescu A. Dreptul de uzufruct. Chișinău: Elena -VI, 2006. 112 p.
16. Palii V. Unele valențe privind bunurile ce alcătuiesc obiectul uzufructului în baza codului Civil al Republicii Moldova. În: Revista Națională de Drept, 2006, nr. 7, p. 27
17. Stoica V. Drept Civil. Drepturi reale principale. Vol.I. București: Humanitas, 2004. 624 p.
18. Vlahide P.C. Repetiția principiilor de drept civil. Vol II.București:Europa Nova,1994. 320 p.
19. Volcinski V., Cibotaru A. Drepturile reale asupra lucrurilor altuia. Chișinău: Moldcoop, Universitatea Cooperatist - Comercială din Moldova, 2011. 318 p.
20. Volcinski V. Dreptul de uzufruct, dreptul de uz și dreptul de abitație. În: Analele științifice. Științe juridice. Chișinău, 2005, nr.8, p. 159-163.
21. Cod civil français, version consolidée au 1 janvier 2014. <http://www.legifrance.gouv.fr/> (vizitat 15.01 2014)
22. Demolombe Ch. Cours de code Napoléon. Traite de la distinction des biens. Paris: Imprimerie Générale, 1880. 738 p.
23. Duranton Al. Cours de droit civil suivant le Code française. Vol. 2. Bruxelles: Société Belge de Librairie, 1841. 532 p.
24. Krans J. Traité des droits d'usufruit, d'usage et d'habitation et de leur accroissement entre colégataires en droit romain. Paris: Lib. de A. Durand et Pedone Lauriel, 1869. 288 p.
25. Pardessus J-M. Traité des servitudes ou services fonciers. T.1. Paris: G. Thorel, 1838. 563 p.
26. Proudhon Jean Baptiste Victor. Traité des droits d'usufruit, d'usage, d'habitation et de superficie. T.1. Dijon: V. Lagier, 1824. 543 p.
27. Громов С.А. Узуфрукт: юридическая конструкция и вещное право. În: Вещные права: постановка проблемы и ее решение: Сборник статей / Рук. авт. колл. и отв. ред. М.А. Рожкова. Москва: Статут, 2011, 399 с, p.188-232.
28. Емелькина И.А. Система ограниченных вещных прав на земельный участок: монография. Москва: Волтерс Клувер, 2011. 368 с.
29. Имущественные права. Вещное право/О.А.Халабуденко. Кишинэу: Elena-VI, 2011. 305 с.
30. История государства и права зарубежных стран, под ред. Жидков О.А., Крашинников Н.А. Москва: Инфра М- Норма, 1996. 480 с

31. Сиваракша И.В. Сервитуты и usufruct в гражданском кодексе Франции 1804 года. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юр. наук. Москва, 2000.154 с.

PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI

1. Chisilița Violeta. Modalitățile de apărare ale drepturilor subiective de uzufruct, uz și abitație. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr. 1, p. 58-61
2. Chisilița Violeta. Importanța evaluării bunurilor imobile și întocmirii inventarului universalității de bunuri în cazul instituirii asupra acestora a unei servituți personale. În: Revista Națională de Drept 2013, nr. 12, p. 77-79
3. Chisilița Violeta. Răspunderea uzufructuarului față de nudul proprietar pentru neîndeplinirea obligațiilor legale. În: Legea și Viața, 2014, nr. 2, p. 33-37
4. Chisilița Violeta. Argumentarea conceptului de „servitute personală” aplicată față de drepturile subiective de uzufruct, uz și abitație. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr. 11, p. 43-45
5. Chisilița Violeta. Caracteristica obiectului servituților personale. În: Legea și Viața, 2014, nr. 11, p. 49-54
6. Volcinski Victor, Chisilița Violeta. Definirea dreptului subiectiv de uzufruct, uz și abitație și locul servituților personale în sistemul drepturilor reale. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr. 11, p. 9-13
7. Chisilița Violeta. Les aspects historiques du développement des institutions du droit d'usufruit, usage et d'habitation. Conferința cu participare internațională Instituții juridice contemporane în Contextul integrării României în Uniunea Europeană. Universitatea Româno-Americană, Facultatea de Drept. București, 08-09 noiembrie 2013. p. 152-160. În <http://ijc.rau.ro/documents/2013-IJC-ed7.pdf>
8. Pântea (Chisilița) Violeta. Reflectarea dezmembrămintelor dreptului de proprietate în legislația Republicii Moldova. Conferința științifică consacrată aniversării 10 ani de la proclamarea independenței Republicii Moldova și 5 ani de la fondarea Facultății de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative - Republica Moldova la începutul mileniului III: realități și perspective. Chișinău, 01 iunie 2001, p. 209-213

ADNOTARE

Chisilița Violeta, „Probleme teoretice și practice ale servituților personale”.
Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în drept la specialitatea - 553.01. Drept privat (dreptul civil), Chișinău, 2015.

Structura tezei: Introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 211 titluri, 195 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 8 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: drept real, servitute personală, drept de proprietate, uzufruct, uz, abitație.

Domeniul de studiu: Specialitatea: 553.01. – Drept privat, dreptul civil. Drepturile reale asupra bunurilor altuia.

Scopul tezei. Abordarea dimensiunii juridice a fenomenului servituților personale, prin conturarea conceptului drepturilor subiective de uzufruct, uz și abitație, dezvăluirea naturii lor juridice, identificarea celor mai eficiente mijloace de protecție a acestora, determinarea corespunderii cadrului normativ existent exigențelor actuale ale societății, formularea posibilelor soluții pentru înlăturarea lacunelor existente. **Obiectivele tezei:** studierea problemei apariției, evoluției și dezvoltării servituților personale; determinarea interesului științific față de fenomenul servituților personale la diverse etape de dezvoltare prin cercetarea abordărilor doctrinare; dezvăluirea esenței drepturilor subiective vizate prin formularea noțiunii lor, a elementelor definitorii, caracterelor și naturii juridice, demonstrarea utilității și funcționalității lor; cercetarea cadrului normativ referitor la servituțiile personale, în plan comparat (Franța, Germania, România, Italia Spania și Federația Rusă), identificarea particularităților specifice ale acestor reglementări; reliefarea laturilor pozitive și negative existente în legislația autohtonă, explicarea acestor situații, formularea soluțiilor de îmbunătățire; statuarea motivelor aplicării cu o frecvență redusă a dispozițiilor normative referitoare la servituțiile personale, stabilirea premiselor și factorilor ce vor spori implementarea cât mai rapidă și eficientă a reglementărilor vizate; formularea propriilor concluzii și convingeri în contextul cercetărilor autohtone existente, cu argumentarea lor științifică, și înaintarea propunerilor de *lege-ferenda* în scopul perfecționării legislației în vigoare.

Noutatea și originalitatea științifică. Examinarea fenomenului servituții personale, la ora actuală este de o importanță majoră, grație faptului că, cercetarea acestui subiect permite de a suplini informațiile existente, cu noi cunoștințe veridice. Interesul cognitiv se conturează asupra aspectului practic și în acest scop, s-a realizat nu doar examinarea teoretică a problemei vizate.

Problema științifică importantă soluționată. A fost argumentată științific reintroducerea în limbajul juridic a noțiunii de „*servitute personală*” și necesitatea menținerii instituțiilor vizate în reglementările actuale. S-a demonstrat oportunitatea revizuirii și ajustării cadrului normativ ce vizează servituțiile personale instituite prin lege și prescripție achizitivă. Au fost scoase în evidență avantajele servituților personale față de alte fenomene juridice cu trăsături asemănătoare, au fost formulate propuneri concrete în vederea fortificării instituției protecției servituților personale.

Semnificația teoretică. Importanța studiului realizat se justifică grație faptului că s-a identificat și s-a propus mecanismul de implementare a drepturilor de uzufruct, uz și abitație în practică, statuând că relatarea și cunoașterea acestora trebuie făcută prin identificarea trăsăturilor proprii acestor drepturi, compararea cu alte instituții ce prezintă caractere comune și dezvăluirea avantajelor pe care le atestă drepturile de uzufruct, uz și abitație în soluționarea unor probleme patrimoniale concrete.

Valoarea aplicativă a lucrării. Aspectul aplicativ al tezei se exprimă în posibilitatea folosirii concluziilor științifice și a recomandărilor formulate în conținutul tezei în procesul didactic universitar și la perfecționarea legislației.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării științifice date pot fi utilizate pentru suplinirea materialului didactic existent al instituțiilor superioare de învățământ cu profil juridic, în special la cursurile de „Drept civil. Drepturi reale” și „Dezmembrămintele dreptului de proprietate” predate la USM la anul II (ciclu I licență) și cel de „Drept civil” destinat audiențelor de la Institutul Național al Justiției. Concluziile obținute au fost prezentate grupului de lucru pentru modificarea Codului Civil, de pe lângă Ministerul Justiției, în vederea perfecționării cadrului normativ existent. Cercetarea realizată servește ca reper la aplicarea legislației în vigoare de cei ce practică meseria de judecător, avocat, notar sau mediator.

ANNOTATION

Chisilita Violeta „Theoretical and practical problems of the personal servitudes”. Thesis for getting the scientific degree of doctor in law, at the specialty – 553.01. Private law (Civil law), Chisinau, 2014.

Thesis structure: Introduction, 4 chapters, general conclusions of the research and recommendations, bibliography of 211 titles, 195 pages of basic text. The results are published in 8 scientific works.

Key words: right to thing, personal servitude, property right, usufruct, use, habitation.

Domain of research: Specialty: 553-01. - Private law, civil law. Real rights over the goods of another person.

Thesis aim: Dealing with the legal dimension of the phenomenon of personal servitudes, by outlining the concept of subjective rights of usufruct, use and habitation, the revealing of their legal nature, the identification of the most efficient means of their protection, the determination of the compliance of the existent legal frame to the actual requirements of the society, the formulation of the possible solutions for removal of the existing gaps. **Objective of the thesis:** to study the problem of appearance, evolution and development of the personal servitudes; the determination of the scientific interest towards the phenomenon of the personal servitude at different stages of development by studying the doctrine approaches; the revealing of the essence of the subjective rights of the usufruct, use and habitation by formulating their notions, of the defining elements, characters and legal nature, the demonstration of their usefulness and functionality, the research of the legal framework regarding the personal servitudes, in plan compared with the legislation of other states (France, Germany, Romania, Italy, Spain and Russian Federation), the identification of the specific particularities of these regulations; the establishment of the permits and factors that shall enhance the implementation as fast and as efficient as possible of the respective regulations; the formulation of own conclusions and considerations in the context of the existent autochthonous researches, with their scientific argumentation and the forwarding of the proposals of *lex-ferenda* in order to improve the legislation in force.

Scientific novelty and originality. The examination of the phenomenon of the personal servitude at the actual moment has a great importance, due to the fact, that the research of this subject allows to substitute the existent information, with new veridical knowledge. The cognitive interest is outlined over the practical aspect and in this sense was carried out not only the theoretical examination of the problem targeted. It was argued the reintroduction in the juridical lexis of the notion “personal servitude”.

The important scientific problem solved. It was scientifically proven the necessity to reintroduce the notion of the „personal servitude” and the requirement of keeping the relevant institutions in the actual regulating tools. It was proven the opportunity of revising and adjusting the legal framework that relates to the personal servitudes set up by the law and acquisitive prescription. Were brought into evidence the advantages of the personal servitudes towards other juridical phenomenon with the similar characteristics, there were formulated the concrete proposals in order to fortify the institution of personal servitudes protection.

Theoretical significance. The importance of the study carried out is justified due to the fact that it was identified and proposed the mechanism of implementation of the rights of usufruct, use and habitation in practice. The presentation and the knowledge of these shall be done by identification of own characteristics of these rights, the comparison with other institutions that represent common characters and the revealing of the advantages that are attested by the right of usufruct, use and habitation in resolution of some patrimonial concrete problems.

The practical value of the work. The practical aspect of the thesis is represented by the possibility of using the scientific conclusions and recommendations, formulated in the content of the thesis, in the didactical process and in the improving the legal framework.

Implementation of scientific results. The results of the scientific research can be used for supplementing the existent didactic material in the higher education institutions with juridical profile, in particular in the courses of „Civil law. Real rights”, and „Dismemberment of property rights”, thought at the State University of Moldova, at the second year of study (1 sickle of license) and of „Civil law” for the trainees of the National Institute of Justice. The conclusion of the work has been presented to the Working Group for adjusting the Civil Code, set up within the framework of the Ministry of Justice in order to improve the actual legal system. This research could be used as background in applying the legislation in force by those who practice the profession of judge, lawyer, notary and mediator.

АННОТАЦИЯ

Кисилица Виолета, „Теоретические и практические проблемы личных сервитутов”. Диссертация на соискание научной степени доктора права по специальности – 553.01. Частное право (гражданское право), Кишинёв, 2015.

Структура диссертации: Введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 211 наименований, 195 страницы основного текста. Результаты исследования опубликованы в 8 научных работах.

Ключевые слова: вещное право, личный сервитут, право собственности, usufruct, право пользования, право проживания.

Область исследования: Специальность: 553.01. - Частное право, гражданское право. Вещные права на чужие вещи.

Цель диссертации. Подход к правовой стороне явления личных сервитутов, путем изложения концепции субъективных прав usufruct, пользования и проживания, исследование их правовой природы, выявление наиболее эффективных средств их защиты, выявление соответствия существующей нормативно-правовой базы современным требованиям общества, выявление основных проблем правового регулирования и формулирование возможных решений. **Задачи диссертации:** изучение проблемы возникновения, эволюции и развития личных сервитутов; выявление научного интереса к феномену личных сервитутов на различных этапах развития путем исследование доктринальных подходов; выявления сущности субъективных прав usufruct, пользования и права проживания путем определение понятия, признаков, юридической природы и особенностей; доказать полезность и функциональность личных сервитутов; исследование нормативной базы относительно личных сервитутов, в сравнении с законодательством других стран (Франции, Германии, Румынии, Италии, Испании и Российской Федерации), выявление особенностей национально-правовых систем регулирования личных сервитутов; установить причины редкого применения института личных сервитутов, установление предусловий и факторов, которые увеличат быстрое и эффективное внедрение соответствующих норм; формулировка собственных выводов и убеждений в контексте существующих отечественных исследований, с их научным аргументированием и представление предложений по изменению конкретных норм, в целях улучшения существующего законодательства.

Научная новизна и оригинальность. Изучение феномена личного сервитута, сегодня имеет большое значение, в связи с тем, что исследование по этому вопросу позволяет заменить существующую информацию новыми достоверными знаниями. Познавательный интерес ориентируется на практическом аспекте и с этой целью было реализовано не только теоретическое исследование затронутой проблемы.

Решенная научная проблема. Было аргументировано введение в юридическую терминологию понятия „личного сервитута”, была продемонстрирована необходимость пересмотра и дополнения нормативно-правовой базы нормами касающимися личных сервитутов, установленных законом и путем приобретательной давности, были выявлены преимущества личных сервитутов относительно других субъективных прав с похожими признаками, были сформулированы конкретные предложения по укреплению института защиты личных сервитутов.

Теоретическая значимость диссертационного исследования. Важность проведенного исследования оправдана тем, что был выявлен и предложен механизм по внедрению права usufruct, права пользования и права проживания на практике, с акцентом на то что их понимание должно быть сделано путем выявления особенностей и преимуществ этих прав, в сравнении с другими правами, которые обладают общими чертами и признаками, преимуществ права usufruct, права пользования и права проживания, подтверждающих их эффективность в решении конкретных имущественных проблем.

Прикладное значение диссертационного исследования. Прикладной аспект работы выражается в возможности использовать научные заключения и сформулированные в диссертации рекомендации в учебном процессе ВУЗ-ов для совершенствования законодательства.

Практическая значимость диссертационного исследования. Результаты научно исследования могут быть использованы в преподавании предмета „Гражданское право. Вещные права”, для студентов 2-го курса ГУМ и аудитентов Национального Института Юстиции. Результаты исследования, выводы и рекомендации были представлены Комиссии по внесению изменений в Гражданский кодекс, при Министерстве Юстиции, для совершенствования гражданского законодательства. Данное исследование может служить для консультаций, при применении действующего законодательства тем кто практикует профессию судьи, адвоката, нотариуса или посредника.

CHISILIȚA VIOLETA

**PROBLEME TEORETICE ȘI PRACTICE ALE SERVITUȚILOR
PERSONALE**

Specialitatea:

553.01 – Drept privat (dreptul civil)

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 18.05.2015

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie offset. Tipar offset.

Tirajul 50 ex.

Coli de tipar: 2,0

Comanda nr. 614

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
mun. Chișinău, str. A. Mateevici, 60, MD-2009